1939 ий
3
МАРТ
№ 20 (519)
Акше 5 ыр.

9 ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла эллысе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ӱрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден горком орган

БОЛЬШЕВИЗМЫМ ОВЛАДЕВАТЛЫМАШТЕ ЛИЧНЫЙ ПРИМЕРЫМ ОНЧЫКТАШ

Кодшо номерыште ме комсомолышто пропагандым организоватлыме верчын ВЛКСМ ЦК-ын постановленийжым печатлышна. ВЛКСМ ЦК-ын тиде постановленийже комсомольский организаций-шамычын пашаштышт главныйым—молодежым коммунистический воспитатлымашым эша икана подчеркиватла.

„Комсомол самырык поколенийым коммунизм духеш воспитатлыме пашаште большевистский партийлан полшаш призыватлалтын. Шкенжын тиде обязанностьшым тудо шкенжым передовой революционный теорий дене, марксизм-ленинизм дене вооружатлымек гына шуктен кертеш...

Руководящий комсомольский кадр-шамычлан тидым усвоитлыман: ...Комсомольский активын практический пашажым тудын теоретический ямдылалтмыже (ленинизмым тувеммаш) дене сочетатлыде комсомолышто нимогай иктажмыняр осмысленный коммунистический паша лийын ок керт...

...Ленинизмым тувеммаш, ленинский учеба кызытсе комсомольский активым настоящий активыш савырымын эн кӱлешан условийже улеш... (Сталин).

„Терпеливый да настойчивый учеба—теве корно, кудым комсомол активлан, если тудо молодежын миллионный массыжым пролетарский революций духеш воспитатлаш чынак шона гын, эрташыже кӱлеш", манын мемнам Сталин йолташ туныкта.

Тыжечын пеш раш, ВКП(б) историйым самостоятельно тунемаш, эн первояк, руководящий комсомольский пашаен-шамыч обязан улыт.

Туге гынат, ятыр комсомольский руководитель шамыч большевизмым овладеватлымаште алят личный примерым ончыктымашышт уке. ВЛКСМ У-Тор'ял райком пашаен-шамыч партий историйым тунемаш шкешт кӱлын пижын огытыл. Райкомол секретарь Шипицина йолташ, политучеба отделын вуйлатыщыже Загайнов йолташ ынде кум тылзе годсек 1-ше главам изучатлат, пионерский отделын вуйлатышыже Сапожникова йолташ партий историйым изучатлаш тӱҥалынат огыл.

Тыгак Параньга, Оршанка райкомол пашаен-шамычат шке теоретический уровеньыштым вӧлтышаш верч серьезно огыт кучедал.

Пектубаево райкомол пашаен-шамыч партий историйым шкештат начар тунемыт, комсомольский активланат серьезный полышым пуэн огыт шого. Райкомол секретарь Апанасенко йолташ да политучеба отдел вуйлатыше Егошин йолташ самостоятельно изучатлымаш дене 437 комсомолец охватитлымым гына шинчат. Нине комсомолец-шамыч кузе изучатлат, нунылан могай полыш кӱлеш?—райкомол нине вопрос-шамыч ден шагал интересоватла. Санденак самостоятельный изучений дене „охватитлыме" 437 комсомолец кокла гыч ятырже Бессонов, Зверева, Желонкин, молат партий историйым изучатлаш алят тӱҥалын огытыл.

Комсомольский руководитель-шамычлан умлашышт кӱлеш: вуно большевизмым овладеватлаш кӱлын огыт пиж гын, молодежын миллионный массыжым коммунистический духеш воспитатлымашым возглавитлен кертдыме лийыт.

Комсомолышто партийный пропагандым шындыме нерген ВКП(б) ЦК ден ВЛКСМ ЦК-ын постановленийышт руководящий комсомольский актив деч большевизмым овладеватлышаш верч настойчиво кучедалаш, комсомолец-шамычлан партий историйым тунеммаштышт серьезно полшаш требоватлат. Комсомольский руководитель-шамыч нине постановлений-шамычым большевистски шукташ обязан улыт.

Республиканский Испания дене солидарность лӱмеш Лондонышто демонстраций

26 февральыште Лондонышто Трафальгар-сквер площадьыште республиканский Испания дене солидарность лӱмеш лейборист-шамычын организоватлыме демонстраций лийын. Пашазе-шамыч, рӱжге ошкыл каен, кычкыреныт: „Испанийлан оружийым требоватлена!" Фашистский интервент-шамыч ваштареш кучедалшылан испанский республиканский армийыш шкенышткын эргыштым колтышо 52 эльн боевой знамяже да флагше дене кайыше интернациональный бригадысе английский батальонын боецше-шамычым демонстрант-шамыч шокшын саламлен вашлийыныт.

Надежда Константиновна КРУПСКАЯ

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙЫН ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТШЕ ДЕН СССР КАЛЫК КОМИССАР-ШАМЫЧ СОВЕТ ДЕЧ

Всесоюзный Коммунистический (большевик-шамыч) партийын Центральный Комитетше ден СССР Калык Комиссар-шамыч Совет партийлан, пашазе класслан да чыла шемерлан 27 февральыште 6 шагатат 15 минутышто эрдене, Москваште, нелын черле киймек партийын эн шонго членже, В. И. Ленинын эн лишыл помощникше, ВКП(б) ЦК член, СССР Верховный Совет депутат Н. К. Крупская йолташ колен, манын келге ойганымаш дене увертарат.

Шкенжын чумыр илышыжым коммунизм пашалан пуышо Крупская йолташын колымыжо партийлан да ССР Союзысо шемер-шамычлан кугу йомдарымаш улеш.

ВСЕСОЮЗНЫЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ (большевик-шамыч) ПАРТИЙ
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ.
СССР КАЛЫК КОМИССАР-ШАМЫЧ СОВЕТ.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМ ДЕЧ

СССР Верховный Совет Президиум ВКП(б)-ын эн шонгo да эн преданный членже, коммунизм паша верч нойыдымо борец, великий Ленинын верный другшо да соратникше, СССР Верховный Совет Президиумын членже

Надежда Константиновна КРУПСКАЯ

йолташын колымыжо нерген ойганен увертара.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМ.

Н. К. Крупская йолташым тойымаш

2 март ваштареш йӱдым Крупская йолташын капше кремацийыш пуалтын.

2 мартыште 5 час кастене Крупская йолташым тойымаш лийын. Крупскаян урнажым Кремлевский стенаш шындыме.

КАЛЫКЫН ВЕРНЫЙ ӰДЫРЖӦ

Советский эл Надежда Константиновна Крупскаям, большевистский партийын эн старейший да эн преданный пашаенжым, Владимир Ильич Ленинын лишыл другшо ден йолташыжым йомдарен.

Надежда Константиновна Крупская 1869 ий 26 февральыште Петербургеш шочын. Тудо революционный средаш кушкын да воспитывалтын.

1890 ийыште Н. К. Крупская студенческий кружокышто Маркс ден Энгельсын произведенийыштым тунемаш тӱҥалын. Вашке тудо шкеат студент-технолог-шамычын марксистский кружокын руководительже лийын.

1893 ийыште Петербургыш Владимир Ильич Ульянов (Ленин) толын. Н. К. Крупская марксистский пашазе кружокла гыч Ленинын ыштыме „Союз борьбы за освобождение рабочего класса"-шке пурен.

1896 ийыште Крупская йолташым арестоватленыт да 3 ийлан ссылкыш Уфимский губернийыш колташ приговоритленыт. Надежда Константиновнан пенгыдын йодмыжо почеш, тудлан ссылкым Енисейский губерний, Шушенский селаште отбыватлаш разрешитленыт, тушто тунам кугыжан правительствын ссылкыш колтымо В. И. Ленин илен.

1901 ийыште Н. К. Крупская ссылка гыч утаралтмек Мюнхеныш каен, тушто тиде жапыште Ленин илен да туштак „Искра" газетын редакцийже лийын. Тудо „Искра" редакцийын секретарьжылан пашам ыштен тӱҥалын.

1907 ийыште Ленин ден Крупскаялан граница вес велыш эмигрироватлаш верештын. „Пролетарий" газета редакцийын секретарьже лийын.

1917 ийыште Просвещений Калык Комиссариатым организоватлыме жап гыч Надежда Константиновна эреак Наркомпросышто пашам ыштен. 1929 ий гыч Крупская йолташ—РСФСР Просвещений наркомын заместительже ыле.

Крупская йолташ—ВКП(б) ЦК член, СССР Верховный Совет Президиумын членже ыле. Шемер массын коммунистический просвещенийже шотышто пашам самоотверженно ыштымыжлан Крупская йолташ Ленин орден дене да Трудовое Красное Знамя орден дене награжитлыме.

39

XVIII МАРИИСКИИ ОБЛАСТНОИ ПАРТИИНЫИ КОНФЕРЕНЦИИ— *СТАЛИН йолташлан*

Шерганан ИОСИФ ВИССАРИОНОВИЧ!

Тыланда, мемнан чапле Всесоюзный Коммунистический (большевик - шамыч) партийын, шуко национальностян да шуко миллионан советский калыкын вождьшылан, революцийын гениальный стратегшылан да социализмын сеҥгымаш-шамычын организаторжылан, XVIII Марийский областной партийный конференций шкенжын пламенный большевистский саламжым колта!

ВКП(б)-ын XVII с'ездше деч мемнам 5 ий ойырен шога. Эртыше вич ий социализм сеҥгымашын умбакыже пеледалтмыже да пеҥгыдеммыже верч большевистский партийын вуйлатымыже почеш мемнан куатле родинан шемерже-шамычын героически кучедалмышт вич ий ыле. Тиде кучедалмаш марксизм-ленинизмын торжествожо дене, советский калыкым всемирно-исторический сеҥгымашке кондышо большевистский партийын генеральный линийжын торжествожо дене шукталтын.

Мемнан элын ыштыме тиде всемирно-исторический сеҥгымаш-шамыч Марийский Автономный Советский Социалистический Республикын илышыштыжат шкенжын отраженийжым муыныт.

Партий Центральный Комитетын вуйлатымыже почеш, Советский Союзысо чыла калык дене пырля, марий калыкат сталинский пятилетка-шамычын ийлашлышт озанлык ден культурный строительствыште пеш кугу сеҥгымашке шуын.

Пўтынь партий ден пырля, ВКП(б) ЦК-ын решенийже-шамыч дене да Тендан, Сталин йолташ, указанийда-шамыч дене вооружатлалтше Марийский областной партийный организаций тушмавле троцкистско-бухаринский ден буржуазно-националистический пыжаш-шамычым разгромитлен да революционный бдительностьым адак кўшкырак нӧлталын, масса дене связьым адакат виянрак пеҥгыдемден, мемнан партийлан да Тыланда, Сталин йолташ, мучаш марте преданный партийный ден непартийный большевик-шамычын у кадрыштым руководящий пашаш выдвигатлен.

Молотов ден Жданов йолташ-шамычын доклад тезисышт мемнан элыште социализмын моткоч кугу сеҥгымашыже-шамычым ончыктат, моткоч кугу перспектив-шамычым почыт, мемнан большевистский партийын куатшым организационно пеҥгыдемдат да мемнан ончылан великий да почетный задача шамычым шындат.

Ленин—Сталин партийын великий знамяже йыр кумышо пятилетний планын сеҥгымашыже верч кучедалмашке, СССР калык-шамычын сталинский келшен илымашыштым умбакыже пеҥгыдемдымашке пашазе ден колхозник-шамычым да интеллигенцийым сплотитлашлан чыла ышташ ме, Сталин йолташ, обязатлалтына.

Капиталистический окружений нерген Тендан указанийдам шарнен, партийын да калыкын шалатыме, но але кырен пытарыдыме тушманыштын кодшыштым ме йӧршеш пытарашлан революционный бдительностьым адак кўшкырак нӧлталына, шемер-шамыч коклаште политический ден оборонный пашам адак кумдаврак шарена.

Пўтынь партийно-политический пашам умбакыже нӧлтымаште, большевизмым овладеватлыме нерген, партийный ден непартийный кадр-шамычын идейно-политический воспитанийышт нерген Тендан исторический указанийда-шамыч дене ме ончыкыжат неуклонно руководствоватлалташ тўҥалына.

Марийский партийный организаций XVIII с'езд дек единый, сталинский ЦК йыр идейно да организационно сплотитлалтше, коммунизмын йӧршеш торжествожо верч кучедалмашке тичмашын ямде лийын толеш.

Виян лийже великий сеҥгаш лийдыме Ленин—Сталин партий!

Кужу ўмыран лийже партий ден калыкын мудрый вождьшо великий Сталин!

Йошкар-Ола 4-ше номеран неполный средний школын 7-ше „А" классыште школьник-шамыч пеледыш нӧшмыч ўдашлан ямдылат.

Фото М. Чуршуковын.

XVIII МАРИЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ПАРТКОНФЕРЕНЦИЙ

27 февральыште, эр заседанийыште ВКП(б)-ын XVIII с'ездыште Молотов йолташын ыштыман доклад тезисше нерген Совнарком председатель Абрамов йолташын ыштыме докладше почеш прений тўҥале. Первой мутым Гребнев йолташ (ВКП(б) Обком) вале. Тудо кок пятилетка жапыште Марийский республикан кушмыжо да кумышо пятилетка ончылно шогышо задача-шамыч нерген ойлыш.

Гребнев йолташ почеш Закиров (Параньга район), Музуров (Наркомпрос) да молат ойлышт. Эр заседанийыште чылаже 24 делегат выступатленыт.

28 февральыште эр заседанийыште Абрамов йолташын докладше почеш прений умбакыже тўҥале. Мутым Николаев йолташ (Кырык-Марий район) нале. Тудын почеш Трудни н (Козмодемьянск ола), Шейхетдинов (Параньга район), Исаков (Марбумкомбинат), Вязьмин йолташ - шамыч ойлышт. Абрамов йолташын докладше почеш пренийыште ойлаш чылаже 76 еҥ возалтын ыле, тужеч 60 делегатше ойленыт.

Кас заседанийыште Жданов йолташын доклад тезисше нерген ВКП(б) Обком секретарь Архипов йолташын докладшым колыштмо. Тудын докладше почеш пренийыште 35 еҥ выступатленыт. Заключительный мут деч ончыч ВКП(б) ЦК-ын представительже Лысенко йолташ ойлыш. Тыжакын кас заседаний шке пашажым пытарыш.

2 мартыште кас заседанийыште ВКП(б) ЦК-ын XVIII с'ездышке тайный голосований дене ВКП(б) Обком секретарь Кушнарев, Совнарком председатель Абрамов да Галкин йолташ-шамычым делегатлан сайлыме.

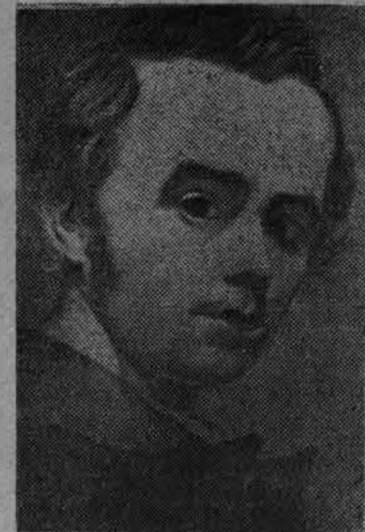
Т. Г. ШЕВЧЕНКО

Да мыйым кугу ешыште,
Эрыкан, у ешыште
Илыза тс шарналтен
Поро, ныжылге мут ден.
(„Заповјт").

Гениальный поэтын, украинский калыкын мурызыжын ўшанже, кугу ешым, эрыкан, у ешым ышташ шонымыжо мемнан элыште шукталтын. Советский калык— эрыкан, пиалан кугу еш— шкенжын гениальный эргыже-шамычым поро, ныжылге мут дене шарналтен ила, пагала да йӧрата.

Тений 9 мартыште мемнан родинан чыла калыкше-шамыч гениальный украинский поэтын, революционер-демократын, чапле художник - живописец Тарас Григорьевич Шевченкон шочмыжлан 125 ий темме кечыжым пайремлаш тўҥалыт.

Тарас Шевченко 1814 ийын 9 мартыште Украиныште крепостной кресаньык ешеш шочын. Аваже-ачаже изи улмыж годымак коленыт. Тулык йоча школышто дьяк дене илен, тушто грамотылан тунемын. Тушамак сўретлаш йӧратен да кагаз ластыклаэш почеламутым возгален. Дьяк дене илымыже нерген Шевченко автобиографийыштыже тыге возен: „Илышыштем ужмо тиде первый деспот, ик

Т.Г. ШЕВЧЕНКО рвезыже годым

еҥ вес еҥым кеч могай пызырымаш дек келге отвращенийым да презренийым кӧргешем курымешлан шочыктен".

Чынак, школышто пеш йӧсын илен. 15 ияшыже годым помещик Энгельгардт дене илаш тўҥалын, тудын лакейскийыштыже почаҥгын да помещик пелен коштын. 1830 ийыште помещик ден пырля тудо Петербургышто лийын. Яра жапше годым лудын, сўретлен. Тыште тудо шке землякше дене, художник Сошенко дене вашлийын, тиддеч вара Шевченкон илышыже вес корно дене каен. 1838 ийыште Тарас Шевченко крепостной улмыж гыч лектын, художество Академийыш кошташ тўҥалын, знаменитый художник Карл Брюлловын лишыл да йӧратыме ученикше лийын. 1845 ийын художество Академийым пытарен да свободный художник званийым налын.

Шкенжын илыш корныжым Шевченко тыге возен:

Шукерте. Але школыштак,
Учитель дьяк деч кежгынамже
Шолышталтеш ыле пятак,
(Изиш гына чара огыл улмаш
могыремже,—
Тыгай нужна ыльым), вара
лист кагазым
Налам да ыштем ыле изи
книшкам;
Крест ден да пеледышан
узор дене
Листым йырым-йыр тўрлем,
Да „Сковорода"—м списатлем
Але „Три царие со дары";
Да коршаҥге-тор коклаште,
Иктат ынже уж, ынже кол
манын,
Мурем ыле да шортам...

Почеламут сборникым („Кобзарь") первой 1838 ийыште луктын. Шевченко писатель-шамыч коклаште вашке ончыл верым налеш да шкенжын моткоч чапле, пламенный, поэтический строкаже-шамыч дене шемер калыкым полицейско-крепостнический строй ваштареш ўжеш:

О еҥ-влак, еҥ-влак,—ойган
еҥ-влак
Молан тыланда кўлеш кугыжа!
Молан тыланда кўлыт псарь-
влак?
Вет пий ода ул, улыда айдем.

Шевченко калык гыч лектын, калык коклаш кушкын, калык ден пырля илен, тудын интересше верч шоген. Шевченко шкенжын произведенийыштыже, эн чотшо „Сон" да „Кавказ" поэмыштыже моткоч пўсӧ мут дене самодержавийын шўшӧ стройжым разоблачитлен; шкенжын произведенийлаштыже калыкын нелэ илышыжым, крепостной порядкым раш ончыктен да пызырналт илыше-шамычын кӧргӧ тулыштым кугыжа, помещик, поп да моло угнетатель шамыч ваштареш кредалашлан чўктен.

Шевченкон поэзийыштыже тўҥ верым калык налын шога, тудо калык поэт. Знаменитый русский критик Добролюбов 1860 ийыште тыге возен: „Тудо калык гыч лектын, калык дене илен да шонымашыже дене веле огыл, но илыш обстоятельствыже денат калык дене пеҥгыдын да кровно кылдалтын ыле".

Садлан Шевченко калыкын шарнымаштыже эре ила да илаш тўҥалеш, садлан чумыр Советский калык тудым шокшо йӧратымаш дене шарналта.

Шевченкон ўшанже, тудын ўжмашыже—

Мыйым тойымек, рўж кынелын
Шынчырым шалатыза
Да тушманым пызыралын
Эрыкым волгалтыза.

мемнан элыште шукталтын. Ленин—Сталин партия вуйлатыме дене шемер калык мемнан элыште тушман кашакым сўмыралын да у илыш дене, пиалан илыш дене ила.

М. Я.

ВЕЛИКИЙ КАЛЫК ПОЭТ

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

ЛИЛИЙ

„Изием годым молан мыйым
Ышт йӧрате еҥ-влак?
Кушкын шуым да молан мыйым
Нуно пуштыч рвезымак?
Ынде палатыште молан
Нуно мыйым саламлат,
Да царевна манылдат,
Мыйын тӱс деч шинчаштлан
Ойырлаш ок лий? Ӧрмалгат,
Огыт пале, мыйым кушко чыкашат!
Тый каласе, шоляш,
Королевский пеледыш!“
„Мый вет ом пале, акай“,
Королевский пеледыш
Йошкар чевер вуйжым
Лилийын ошо, кумык лийше
Чурий декже лишемден
Шкенжын вуйжым намиен.
Лилий шортын, тудо шортын
Шинча-вӱд дене лупс ден..»
Лилий шортын каласен:
„Шоляш, тый денет
Шукерсек ме йӧратена,
А мый шым ойло тыланет,
Кузе айдем лийын иленам,
Кузе орланенам.
Молан вара... авамже,
Ойгырен эре илен
Да мыйым, тудо шке азажым
Ончен эре ончен
Да шортын. Мый ом пале,
Шоляш, каласе тый мылам!
Кӧ ыштен тудлан осалым?
Мый аза улынам,
Модынам, куаненам,
А авам эре кошкен
Осал паным вурсен,
Чот шудалын-карген,
Вара колен... а мыйым пан
Пукшаш-йӱкташ тӱҥале.
Тыге теве кушкынам
Ош палатыште илалын.
Мый шым пале байстрюк*) улмем
Да тудын ӱдыржӧ улмем.
Пан умбаке кудалын,
А мыйым кодалын.
Тудым еҥ-шамыч каргеныт
Да усадьбым йӱлалтеныт...
Мыйым молан,—мый ом пале,
Нуно пуштын огытыл,
Только кужу ӱп-пунемым
Тӱредалын, шӱкш вургемым
Вуйыш пыштышт, воштылыч.
Даже южо еврей-шамыч
Шӱведеныт ӱмбакем.
Теве тыге, шоляшем,
Лийын тӱняште мый денем!
Рвезе, кӱчык курымем
Еҥ-влак ышт пу эртараш
Эрыкым. Мый колышым
Савар воктен телым,
Шошым петырыш лышташ,
Шӱгар воктен пеледыш ден,
Лум гай ош пеледыш ден
Чодрам куандаренам.
Телым еҥ-влак... юмыжат,
Пӧртыш мыйым ышт пурто;
А вот шошым, пуйто, чудым
Мыйым нуно онченыт.
Ӱдыр-шамыч ӱп-пунемыш
Мыйым пунышт вара лӱмденыт
Лилий—лум пеледыш;
Мый тӱҥальым пеледаш
Чодраштат, пӧртыштат,
Тыгак ош палатыштат.
Каласе мылам, шоляшем,
Королевский пеледыш,
Молан юмо мыйым
Пеледышым ыштыш?
Мыйым пуштшо еҥ-шамычым,
Авам пуштшо еҥ-шамычым
Куандарашлан... милосердный
Святой юмо, поро кумылан!...
Шортын колтыш лилий.
А пустой королевский
Йошкар чевер вуйжым
Лилийын ошо, кумык лийше
Мотор чурий декже
Шкенжын вуйжым лишемден.

Киев 1846.

ИЗИР ЭВАН кусарен.

*) Незаконорожденный икшыве.

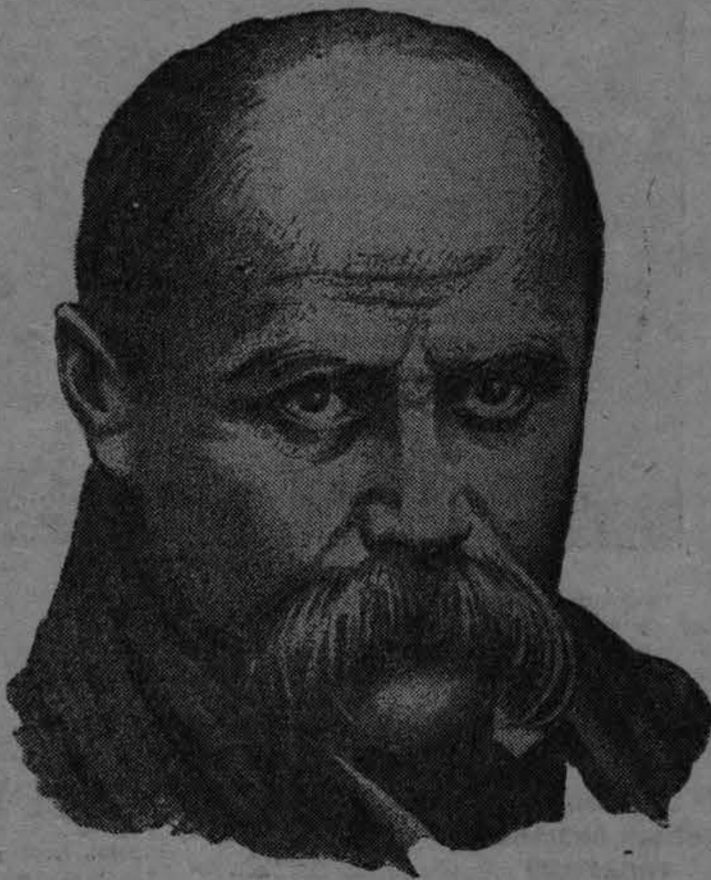
Т. Г. ШЕВЧЕНКО

* * *

Пӱнчерлаште, ото йыр,
Мардеж пӧрдын талын;
Вӱд ӱмбач—Дунай ӱмбач
Ик челнок йогалын.
Ту челнок тич темын вӱд,
Чарыше уке нигӧат;
Кӧлан чараш? Колызыжо
Ынде уке светыштат.
Канде теҥызыш челнок
Толын шып лупшалте...
Мӱгыралтыш теҥыз вӱд,—
Тудым чылт шалатыш.
Кормо кӱчык,—вет челноклан
Теҥыз марте корнылак,
Тыгак тулык еҥ пашашке,
А вараже—орлык.
Йӱштӧ вӱдын модмыж гай,
Поро еҥ-влак модыт;
Вара воштылыт чылан
Тулык еҥын шортмым.
Нунын деч вара йодат:
—Тулык еҥ куш йомын?
Кажныжат тунам манеш:
—Ужын-колын омыл...

1841, С.—Петербург.

КАЗАКОВ МИКЛАЙ кусарен.

Т. Г. Шевченко

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

* * *

Шочмо млаидыш кайме корнчым
Шудо петырен.
Очыни, мый тудым тольым
Курымеш коден.
Очыни, мый мӧҥгышкем
Миен ом керт нигунам.
Тиде возымым, наверне,
Шкан лудаш перна.
Шочмо юмо! Пешак йӧсӧ
Мыйын илышем.
Шӱм тич погынышо мутым
Кӧлан мый ойлем?
Рвезе кечым, пиаланым,
Пуэн отул тый.
Ӱмыр мучко эрык жапым
Ужын омул мый.
Кертын омул ӱдыр таҥым
Шокшын йӧратен,
Тудын оҥ дек шкемын оҥым
Вашла ырыктен.
Эртен кайыш рвезе пагыт
Куан деч посна,
Ӧрдыж верысе эллаште
Тудо так эрта.
Арам йомыч шӱм гыч шочшо
Шонымаш-влакем.
Ынде даже ниге дене
Пелешташ уке.
Шочмо йумо! Пешак йӧсӧ.
Кӧ дене ойлаш?
Шкемын кӧргӧ шонымемым
Кӧлан каласаш?
Орлыкан чонемым почын,
Йывыртен ом керт.
Осал еҥлан сырымемым
Нигӧлан мылам каласаш.
Да. Колаш!... О юмо полшо
Кеч ончалаш гына—
Ындыралтше калыкым,
Тудо Украиным.

Кос—Арал. 1849 ий.

КАЗАКОВ МИКЛАЙ кусарен.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

* * *

Нур ӱмбачын ошкеда,
Шудым огыл пӱчкеда—
Колышо капым нурыш темыш.
Йыгысат пеш мланде, теҥыз,
Йыр шортмаш шокта.

Йӱдым солышо вашеш
Ӱҥгӧ урмыжын лектеш.
Тудо солышо ок кане,
Ик еҥат утлен ок кае—
Тудын кидыш логалеш.

Кеч кузе ойлал тудлан,
Садак ок шу шем савам.
Кеч пасушто, кеч пакчаште,
Тудын корныжо каймаште
Йӧрыкта чылам.

Кеч мужик, керек шинкарь,
Але тулык, я кобзарь,—
Чыланат туд дек верештыт.
Курык нар опта руэштын,
Молылак ок утло царь.

Мыйымат мӱндӱр вереш
Жап шумеке лупшалеш.
Решетка коклаш пикта гын,
Крестым кӧ мылам шында гын,
Кӧ шарнаш
Тӱҥалеш?

1847 ий, 30 май.
Казаматыште возымо.

КАЗАКОВ МИКЛАЙ кусарен.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО.

* * *

Ик эрдене рекрут-шамыч
Кайышт ял гыч лектын.
А почешышт шортын, шортын
Мийыш ӱдыр шкетын.
Шоҥго аваже ошкедалын,
Ӱдыржым вурсен, шудалын.
Поктен шуын мӧҥгӧ кондыш,
Вурсыш шер теммешке.
Вара тудым рокыш урыш,
Кӱчаш лекте шкеже.

. . . .

Пагыт эртыш. Ты селаште
Илыш тошто гаяк.
Лачак тӱр пӧрт ял мучаште
Пелвек тӱрын кайыш.
Пу йолан, окшак салдак
Пӧрт воктене коштын.
Сад пакчашке, хатыш ончыш,
Шарналталын тоштым.
Ой арам вет! Ынде ок уж
Ӱдырын чурийжым.
Тудым ужинлан ок пурто
Шоҥго аваже ӱжын.
А шукерте шӱргӧ шовыч
Вот тыжак куалгын,
Сылне тӱрӧ порсын дене
Солыкеш тӱрлалтын.
Йӧратен илаш шоненыс,
Юмылан кумалын.
Лийын весе. Ынде тудым
Нигеат ок пале.
Пуста пӧрт воктене шинчыш.
Кас—йӱд рӱдыш вончыш.
А окна гыч кува семын
Тумына йышт ончыш.

1847 ий. Казаматыште возымо.

КАЗАКОВ МИКЛАЙ кусарен.

ВЕЛИКИЙ КОБЗАРЬ

Йоген шинча вӱд Днепр семын;
Ойган мур ден равнина темын;
Русьым йӱд йӧршеш леведын,—
Нигушто ок кой сылне кече.

Шемерын шӱйыштӧ шинченыт,
Пытартыш вӱрыштым лӧкеныт
Да шӱгарыш шукыштым колтеныт
Шем курныж гае пан-кашак.

Но чылт набат йӱк гае шоктыш,
Орланыш(е)-шамычым пожалтыш;
Виян йӱк дене грозно мурыш
Кугу украинский кобзарь.

Да мане тудо: „Мо тыгае,
Пан молан погынам нангайыш?
Молан мемнам чылт кишке гае
Чӱҥга эрат, чӱҥга касат?

Кумда Украина-равнина,
Молан шортат да мо лийнат?
Тарване, шочмо Украина,
Вӱр йӱшӧ пан-влак ваштареш!

Кӱрышт кышке шинчыр-влакым,
Опкын-влак ден теме лакым,
Да кидыш нал тый эрык властьым
Русь, Украина родной!“

* * *

Шинчет тый камерыште шкетын
Кандала ден сорлыклалтын.
Шоненыт тыйым калык дечын
Шылташ да йӧршынак тояш.

Тюрьма пырдыж ден Сибирьат,
Унижений, кырымат,
Кертын огыл нимоат
Ты куатле йӱкым чактарен.

Тюрьма лоҥга гыч уло вий ден
Тыйын грозный мур шоктен.
Тушман кашакым лӱдыктен,
Да ӱжын шалаташ нуным!

* * *

Шӱд(ӧ) ий утла эртен каен;
Шӱд(ӧ) ий утла бой ден эртен.
Элнашке эрыкым конден
Великий Ленин—Сталин партий.

Кум дене пан уке мемнан;
Улна ик еш гай ме чылан,
Днепр гай йога куан,—
Шукталтын шонымаш Тарасын.

Муретше кодын калыклан;
Пылшен тушманым кырашлан,
Мемнан дек эрык кондашлан,—
Садлан Тарас улат мемнан.

МАКС МАЙН.

40

КОМСОМОЛЬСКИЙ БРИГАДА

ВЛКСМ Пектубаевский райкомолын инициативше почеш ВКП(б)-ын XVIII с'ездше лӱмеш, район кӧргыштӧ агитбригадым организоватлыме. ВЛКСМ райком бюро бригадыш чылаже 7 енгым утвердитлен, нуно чыланат комсомолец-активист улыт.

Комсомольский агитбригадын задачыже: колхоз-шамычлан шошо аталан ямдылалтмаште практический полшаш да тиде пашалан ямдылалт шумыштым терген. Тыгак агитбригада колхозник - шамычлан да колхозный молодежлан XVIII партс'ездыште Молотов ден Жданов йолташ-шамычын ыштышаш доклад тезисыштым умландараш тӱналыт, колхозлаште XVIII партс'езд лӱмеш социалистический соревнованийым организоватлат. Бригада колхоз ден первичный комсомольский организаций-шамычлан пырдыж газетым лукташ полшаш тӱҥалеш. Нине паша ден пырляк бригада неграмотный ден малограмотныйшамычым туныктымаште пашам организоватлаш полша.

Агитбригадын маршрутшо: Елшинский, Дубовлянский, Сосновка, Кадамский, Курлаковский, Отарский, Кугенерский да моло ял советат. Район кӧргыштӧ бригада чыла ял советыштат лиеш да нине ял совет кӧргысӧ колхоз-шамычлан чыла тӱрлӧ пашаштышт полшаш тӱҥалеш.

Комсомольский агитбригада 24 февраль гыч 9 март мартен пашам ышташ тӱҥалеш да тиде пашашке чыланат ече дене каеныт.

И. Музуров.

24 февральыште Йошкар-Ола сборный команда ден „Наука“ (Казань) команда-шамычын хоккей дене модмашышт лийын.
Снимкыште: хоккей дене модмашын ик моментше. Фото М. Чуршуковын

СОВЕТСКИЙ СОЮЗЫШТО

СССР Обороно Заемын визымше тиражше

11—12 мартыште Магнитогорскеш ССР Союз Обороно Пенгыдемдыме заемын визымше тиражше лиеш.

Тиде заемын тиддеч ончычсо чыла тираж дене тангастарымаште тиражыште лийшаш 150 тенгеаш выигрыш-шамыч 150.900 выигрышлан шукемыт.

Чылаже тиде тиражыште 46.088.800 тенгеаш 280.900 выигрыш модылтеш.

Конно-лыжный пробег

Партийын XVIII - ше с'ездшым палемдышашлан Ивановский, Иркутский, Харьковский, Курский да моло областьлаште кызыт звездный конно - лыжный пробег эртаралтеш.

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЕ ВАШЕШ

КАМЧАТКА

Предс'ездовский соревнованийыш ушнышо Корфский угольный копийсе коллектив шке обязательствыштым шуктат. Мирков йолташын бригадыже декадный планым 152 процентлан темен. Тиде бригада дене соревноватлыше Кузьмин йолташын бригадыже шкенжын заданийжым 147 процентлан да Лидовский йолташын бригадыже 141 процентлан темевыт.

Максим Горький лӱмеш колхозысо охотник-шамыч партийын XVIII с'ездше лӱмеш пушнинным ямдылыме квартальный планым досрочно темаш да 80 процент деч шагал огыл первый сорт пушнинным сдатлаш, Всесоюзный сельскохозяйственный выставкыште участвоватлаш правам добитлаш обязательствым налыныт.

АЛМА-АТА

Карагандасе шахтер-шамыч угольный промышленностьын ончыл енгыштым орден да медаль-шамыч дене наградитлымылан л и й ы н, предс'ездовский соревнованийыш ушнышо-шамыч обязательствым ешарен налыт. Пӱтынь бассейн кажне кечын сут каште 15—16 тӱжем тонн шӱйым лукшаш верч кучедалеш. Сталинский Конституций кечылан шӱ лукмо талукаш планым досрочно темена,— манын карагандин-шамыч заверятлат.

„Правда“ гыч.

Выставкыш почетный уна-шамыч

Всесоюзный сельскохозяйственный выставкыш почетный уналан 10.000 наре социалистический ял озанлыкын знатный стахановец-шамыч—тракторист да комбайнер-шамыч, животноводческий фермын ончыл енгышт-шамыч, кӱкшӱ урожай ден свекловичный да хлопковый мастер-шамыч ӱжылтыт.

(„Известия“ гыч).

Химический учений

Ленинградыште осоавиахимын городской советше массовый химический учений организоватлен. Тушто предприятий, домохозяйство, учреждений, школа, магазин-шамыч участвоватлат.

ХОККЕЙ
ПЕРВЕНСТВО ВЕРЧ

25 февраль гыч 1 март мартеч „Медик“ стадионеш Йошкар-Оласе 4 физкультурный общество-шамычын хоккей дене ола кӧргыштӧ первенство верч соревнованийышт лие.

25 февральыште „Спартак“ общество ден Поволжский лесотехнический институтысо командыш встречышт лийын. Лесной институтысо хоккейный командын шагал тренироватлымыже дене хоккейный модышын техникышым начар шинчымыже да пассоватлен моштыдымышт дене 32:0 счет дене „Спартак“ обществылан модын колтыш. Тыгак „Динамо“ обществолан 0:23 счет дене, Пединститут командылан 2:12 счет дене модын колтен. Садланак лесной институт команда пытартыш верым налын.

Пединститутысо команда лесной институт команда деч икмыняр сайынрак модын. Но пассовко шотышто эше ятыр тунемашышт кӱлеш. Пединститут команда „Динамо“ обществылан 10:0 счет дене, „Спартак“ обществылан 6:1 счет дене модын колтен, а лесной институт команда деч 2:12 счет дене модын налын.

1 мартыште „Спартак“ общество ден „Динамо“ общество-шамычын встречышт лие. Модыш пеш интересный эртыш. „Динамо“ общество 1:7 счет дене „Спартак“ обществым сеҥыш.

Модмаште „Динамо“ общество первой верым, „Спартак“—кокымшо, пединститут—кумышо да лесной институт — нылымше верым налыныт.

Толстухин.

Приморский крайыште илаш да паша ышташ кугу честь

Советский Калык мемнан большевик-шамыч партийын да тӱнямбалсе пролетариатын вождьшо Сталин йолташын вуйлатымышт дене, социализм ыштыме пашан ч ы л а участкылаштыжат моткоч кугу сеҥымаш-шамычым ыштен. Ожно мемнан элын эн мӱндыр верлаштыже ен-шамыч йолышт-тымат пышташ лӱдыныт гын, кызыт тиде верлаште промышленный центр-шамыч, фабрика, завод-шамыч шочыныт. Тидын ден пырляк ола-шамыч, кӱртньӧ корно, университет да техник ден наукан кӱкшытшым шке кидышкышт кучедал налын моштышо тӱжем дене ен-шамыч кушкыныт. Советский С о ю з ы ш т о строительство паша кажне кечын кумдаҥын да виянын толеш. Кызыт чыла вереат пеш кугу исследовательский паша ышталтеш. Теве Приморский край мемнан СоветскийСоюзын центрже деч ик эн мӱндӱр крайлан шотлалтеш. Тудын участкыже юг гыч север могырышкыла, Тихоокеан бассейн сер воктене шуйналтын. Тиде край природа шотышто да моло шотыштат моткоч поян Кызыт крайын икмыняр участкыжым гына изучатлыме, туге гынат моткоч кугу поянлык рессурсым мумо. Курым-курымеш кийше тайгаште эллан пеш кӱлешан лышташан пушенгым, кедрым, молымат мумо. Тиде верым але марте нимогай калыкат изучатлен кертын огыл.

Приморский крайыш пурышо тенгызыште тӱрлӧ кол-шамыч улыт. Тылеч посна мландын слойлаште моткоч шергакан руда-шамыч кият. Теве Сихоти—Алинь хребетым приморьец-шамыч Тихоокеанский Урал манын лӱмденыт. Тиде хребетын слойлаштыже мландешым, кӱртньӧ рудам, графитым, марганецым, шӧртньым, свинецым, цинкым, шийым да вулным мумо. Тылеч посна мрамор да туфи курык-шамыч улыт, а нинымже элын строительство пашаштыже моткоч кӱлешан материал улыт.

Тыге Приморский край шкенжын да тугак пӱтынь Советский Союзын обороноспособностьшым виянгдымаште пеш кугу значенийан металлургический базым создатлен кертеш да тидлан чыла условият уло. Тыште кумшшо пятилеткыште металлургический завод строительство тӱҥалшаш.

Ял озанлык пашам виянгдыме шотыштат Приморский край пеш поян рессурсым иметла. Тушто климат моткоч сай, пырчан кӱкшӧ шурным шочыкташ чыла йӧн уло. Абрикос, виноград, тулеч молат шочыт. П р и м о р ь е н южный крайлаштыже ик ийыштак кок гана пырчан шурным ӱдаш лиеш, тидым практически ончыктымо. Шуко тӱжем гектар рисым ӱдаш йӧршӧ мланде уло.

Чыла тиде пашам организоватлаш да илышыш пуртен шукташ эн первояк ен - ш а м ы ч кӱлыт. Приморьеште мемнан эллан мучкан преданно улшо патриот-шамыч тӱжем дене улыт. Ик Посьетский районышто гына Союзын орден дене наградитлалтше ен тӱжемат пеле чоло шотлалтеш. Туге гынат, крайыште ен-шамыч огыт сите. Уссурийский равниныште рисым, сахарный свеклым да молымат ӱдаш пеш йӧнан вер. Но ял озанлык пашам ыштыше ен-шамыч ситыдыме дене тиде равнинеш пеш шагал культура ӱдалтеш. Шуко вере шудат колде кодеш. Уссурийский сахарный комбинат сахарный свекла уке дене пашам пел вийже дене веле ышта. Сахарный свеклым ӱдаш пеш кугу йӧн уло, но нигелан ӱдаш, пашаен ок сите.

Приморьеште илаш да пашам ышташ пеш кугу честь. Кызыт пӱтынь Советский Союз мучко калык коклаште Приморье крайыш переселитлаш линиме нерген кугу массово агитационный паша ышталтеш.

Тиде крайышке шкетын гына огыл, даже чумыр колхоз дене переселитлаш лийме нерген вопрос шындалтеш. Мемнан Марийский республикыштат вербовка кая. Республика центрыште да тугак районлаштат лӱмын уполномоченный-шамыч улыт. Нуно Приморьеш каяш шонышо ен-шамычым оформитлат да нунын чыла йодыштлан эре умылтарат. 19 мартыште вербоватлалтше-шамычым колташ лӱмын эшалон организоватлалтеш.

Кызыт комсомольский организаций-шамычлан молодежь да колхозник-шамыч коклаште тидын нерген кумдан умылтарыман. Кажне палыдыме вопрослан ответым кажне кечын райуполномоченный-шамыч деч налаш лиеш.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—192. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.